

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ – БИТОЛА
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ – БИТОЛА

ВТОРА ИНТЕРНАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА.

НАДАРЕНИТЕ И ТАЛЕНТИРАНИТЕ КРЕАТОРИ НА ПРОГРЕСОТ

ЗБОРНИК
НА

Битола, 28 октомври 2020

ОРГАНИЗАТОРИ:

Универзитет „Св. Климент Охридски”, Педагошки факултет, Битола, Р. С. Македонија

Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов” во Вршац, Р. Србија

Универзитет „Ново Место”, Ново Место, Р. Словенија

Универзитет „Белград”, Учителски факултет-Белград, Р. Србија,

Универзитет „Загреб”, Педагошки факултет, Загреб, Р. Хрватска

Македонска Асоцијација за надарени и талентирани (МАНТ)

ORGANISERS:

St. Kliment Ohridski University, Faculty of Education - Bitola, North Macedonia

Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov" from Vrsac, Serbia

The University of Novo Mesto, Slovenia

Teacher Education Faculty, University of Belgrade, Serbia

Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

The Macedonian Association of Gifted and Talented (MANT)

CIP – Каталогизација во публикација Матична и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Битола

376.54(063)

159.928.22:37.015(063)

ИНТЕРНАЦИОНАЛНА конференција „Надарените и талентираните креатори на прогресот“ (2;2020;Битола)

Надарените и талентираните креатори на прогресот/ [Втора интернационална научна конференција „Надарените и талентираните креатори на прогресот“, 28 октомври 2020, Битола]. – Битола: Педагошки факултет, 2020. – (681 стр): граф. прикази; 30 см

ОРГАНИЗАЦИСКИ ОДБОР

Проф. д-р Добри Петровски, Р. С. Македонија, Декан
Проф. д-р Јелена Пртљага, Р. Србија
Акад. Проф. д-р Данимир Мандиќ, Р. Србија
Проф. д-р Синиша Опик, Р. Хрватска
Акад. проф. д-р Марјан Блажиќ, Р. Словенија
Проф. д-р Јове Димитрија Талевски, Р. С. Македонија
Акад. Проф. д-р Златко Жоглев, Р. С. Македонија
Проф. д-р Валентина Гулевска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Татјана Атанасоска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Љупчо Кеверески, Р. С. Македонија
Проф. д-р Деан Илиев, Р. С. Македонија
Проф. д-р Виолета Јанушева, Р. С. Македонија
Проф. д-р Даниела Андоновска Трајковска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Биљана Цветкова Димов, Р. С. Македонија
Проф. д-р Марија Ристевска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Гордана Стојаноска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Данче Сивакова Нешковски, Р. С. Македонија
Проф. д-р Јасминка Кочоска, Р. С. Македонија
Проф. д-р Билјана Граматковски, Р. С. Македонија
Проф. д-р Мажанна Северин-Кузмановска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Бисера Костадиновска Стојчевска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Милена Пејчиновска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Силвана Нешковска, Р. С. Македонија
Доц. д-р Весна Стојановска, Р. С. Македонија
д-р Јосиф Петровски, Р. С. Македонија
Студент: Ангела Ристевска, Р. С. Македонија
Студент: Антонио Ивановски, Р. С. Македонија

НАУЧНО-ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Проф. д-р Добри Петровски, Р. С. Македонија, Декан
Проф. д-р Јове Димитрија Талевски, Р. С. Македонија
Доц. д-р Бисера Костадиновска Стојчевска, Р. С. Македонија
Акад. проф. д-р Грозданка Гојков, Р. Србија
Проф. д-р Јелена Пртљага, Р. Србија
Акад. проф. д-р Марјан Блажиќ, Р. Словенија
Проф. д-р Јасмина Старц, Р. Словенија
Проф. д-р Милан Јазбец, Р. Словенија
Проф. д-р Синиша Опик, Р. Хрватска
Акад. Проф. д-р Данимир Мандиќ, Р. Србија
Проф. д-р Љупчо Кеверески, Р. С. Македонија
Проф. д-р Јанез Вогринц, Р. Словенија
Акад. проф. д-р Бошко Влаховиќ, Р. Србија
Проф. д-р Милан Матијевиќ, Р. Хрватска
Акад. проф. д-р Младен Вилотијевиќ, Р. Србија
Акад. Проф. д-р Радмила Николик, Р. Србија
Проф. д-р Ала Белоусова, Русија
Акад. Проф. д-р Бранко Јовановиќ, Р. Србија
Проф. д-р Ирма Брковиќ, Шведска
Проф. д-р Владимир Такшиќ, Р. Хрватска
Проф. д-р Иван Фербежер, Р. Словенија
Проф. д-р Славица Максиќ, Р. Србија
Проф. д-р Александра- Гојков Рајиќ, Р. Србија
Проф. д-р Виолета Арнаудова, Р. С. Македонија
Проф. д-р Мојца Јуришевиќ, Р. Словенија
Проф. д-р Агим Рушити, Р. С. Македонија
Проф. д-р Игор Карицки, Русија
Проф. д-р Матејаж Дух, Р. Словенија
Проф. д-р Лазар Стошиќ, Р. Србија
Проф. Д-р Светлана Куртеш, Португалија
Проф. д-р Андреја Кљајиќ, Словенија
Проф. д-р Габриела Келемен, Романија
Проф. д-р Јасна Аригони, Р. Хрватска
Проф. д-р Лиљана Крњета, Р. Босна и Херцеговина
Проф. д-р Никола Мијановиќ, Р. Црна Гора
Проф. д-р Александар Стојановиќ, Р. Србија
Проф. д-р Елена Ачкоска Лешковска, Р. С. Македонија

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dobri Petrovski, PhD
Prof. Jelena Prtljaga, PhD, Serbia
Acad.Prof. Danimir Mandic, PhD, Serbia
Prof. Siniša Opic, PhD, Croatia
Acad.Prof. Marjan Blazic, PhD, Slovenia
Prof. Jove Dimitrija Talevski, PhD
Acad.Prof. Zlatko Zhoglev, PhD
Prof. Valentina Gulevska, PhD
Prof. Tatjana Atanasoska, PhD
Prof.Ljupco Kevereski, PhD
Prof.Dean Iliev, PhD
Prof. Violeta Janusheva, PhD
Prof. Daniela Andonovska Trajkovska, PhD
Prof. Biljana Cvetkova Dimov, PhD
Prof. Marija Ristevska, PhD
Prof. Gordana Stojanoska, PhD
Prof. Dance Sivakova Neshkovski, PhD
Prof. Jasminka Kochoska, PhD
Prof. Biljana Gramatkovski, PhD
Prof. Marzanna Severin-Kuzmanovska, PhD
Assoc. Prof.Bisera Kostadinovska Stojcevska, PhD
Assoc. Prof.Milena Pejcinovska, PhD
Assoc. Prof. Silvana Neshkovska, PhD
Assoc. Prof.Vesna Stojanovska, PhD
Josif Petrovski, PhD
student: Angela Ristevska
student: Antonio Ivanovski

SCIENTIFIC PROGRAM COMMITTEE

Prof. Dobri Petrovski, PhD, N. Macedonia
Prof. Jove Dimitrija Talevski, PhD, N. Macedonia
Assoc. Prof. Bisera Kostadinovska Stojcevska, PhD, N. Macedonia
Acad.Prof.Grozdanka Gojkov, PhD, Serbia
Prof. Jelena Prtljaga, PhD, Serbia
Acad.Prof.Marjan Blazic, PhD, Slovenia
Prof.Milan Jazbec, PhD, Slovenia
Acad.Prof.Danimir Mandic, PhD, Serbia
Prof. Janez Vogrintz, PhD, Slovenia
Prof.Siniša Opic, PhD, Croatia
Prof.Jasmina Stac, PhD, Slovenia
Prof.Milan Matijevic, PhD, Croatia
Prof.Vladimir Takshik, PhD, Croatia
Acad.Prof.Mladen Vilotijevic,, Serbia
Prof.Alla Belousova, PhD, Russia
Acad.Prof. Bosko Vlahovic, PhD, Serbia
Prof. Ivan Ferbezer, PhD, Slovenia
Prof. Nikola Mijanovic, PhD, Montenegro
Prof. Slavica Maksic, PhD, Serbia
Prof. Irma Brkovic, PhD, Sveden
Prof. Matejaz Duh, PhD, Slovenia
Prof.Violeta Arnaudova, PhD, N. Macedonia
Prof. Mojca Jurisevic, PhD, Slovenia
Prof.Igor Karitsky, PhD, Russia
Prof.Alexandra - Gojkov Rajic, PhD, Serbia
Prof. Agim Rushiti, PhD, N. Macedonia
Acad.Prof. Radmila Nikolic, PhD, Serbia
Prof.Ljiljana Krneta, PhD, Bosnia and Herzegovina
Prof.Svetlana Kurtes, PhD, Portugal
Prof.Gabriela Kelemen, PhD, Romania
Prof. Jasna Arigoni, PhD, Croatia
Prof. Aleksandar Stojanovic, PhD, Serbia
Prof.Elena Achkoska Leshkovska, PhD,N. Macedonia

Успешната комуникација во наставата и постигањата на учениците

Милена Пејчиновска, вонр. проф., milena.pejcinovska@uklo.edu.mk;

Јове Д. Талевски, ред. проф., jovetalevski@yahoo.com;

Виолета Јанушева, ред. проф. violetajanuseva@gmail.com

Abstract

Students' achievement in the learning process is largely conditioned by the type of the established interaction-communication relationships between students and the teacher in the teaching process. In practice, research results in this issue show that the basic preamble to achieve success in the teaching-and-learning process encompasses the relationships built between the teacher and the students, the relationships among the students, and the social-emotional climate in the class. In line with the said, one of the many tasks set before the teachers is to develop a good communication with the students as its quality immensely determines students' performance and progress in the learning process. In addition, this issue appears even more subtle when taking into consideration the fact that communication with students is of highly complex dimension within which the teacher does not only communicate knowledge, instruct, teach, build characters, navigate and motivate, but also solves the relationships in class affected by students' problems of social, emotional or other nature, whose resolution and improvement requires communicative skills. Therefore, the objective of this research is to indicate that successful interaction-communication relationships are the basis for understanding students' needs, interests and relationships, which leads to easier implementation of the most corresponding activities designed for enhancing students' performance in the learning process, and especially specific regarding gifted students in regular classes - presuming they have already been identified as such. The research in this issue is empirical and of descriptive type. The qualitative methods applied in the research are: non-structured interview and survey questionnaire on the teachers' opinions about the social-emotional class climate.

Keywords: successful communication, regular classroom, students' achievements

Апстракт

Успехот во процесот на учење, во голема мера, е условен од карактерот на воспоставените интеракциско-комуникациски односи меѓу сите учесници во наставниот процес. Испитувањата на оваа проблематика во практиката покажуваат дека основна претпоставка за да се постигне успех во наставата и во учењето се воспоставените односи меѓу наставникот и учениците, односите меѓу учениците и карактерот на социјалната и емоционалната клима во одделението. Во таа смисла, една од многубројните задачи кои се поставуваат пред наставниците е тие да воспостават добра комуникација со учениците од чиј квалитет, пак, во голема мера, ќе зависи нивниот успех и напредок во процесот на учење. Притоа, вака поставениот проблем е уште покомплексен ако се земе предвид фактот што комуникацијата со учениците се одликува со доста сложена димензија, во која наставникот, освен што е пренесувач на знаење, поучувач, воспитувач, насочувач, поттикнувач, е соочен и со социјалните проблеми и односи меѓу учениците, како и со нивните емоционални и други прашања, за чие решавање и подобрување е неопходна комуникациска умешност. Оттука, целта на овој труд е да укаже дека успешната комуникација меѓу наставникот и учениците, како и успешната комуникација меѓу учениците се основа за разбирање на учениците и на нивните потреби, интереси и однесување што, од

своја страна, води до примена на најсоодветни активности за подобрување на постигањата во процесот на учење, кои се однесуваат и на надарените ученици во регуларни одделенија, под претпоставка тие веќе да се откриени. Истражувањето на вака поставениот проблем е емпириско со дескриптивен карактер. Квалитативните методи применети за истражување на поставениот проблем се: недирективно интервју со наставниците и испитување на ставовите на наставниците во однос на социоемоционалната клима во одделението.

Клучни зборови: успешна комуникација, процес на учење, успех на учениците

1. Теориско образложување

Како што е наведено во педагошката и во методичката литература, средината за учење и медиумите со кои се учи се клучни за да се постигне успех во реализацијата на образовните цели, додека примарно значење за успешно реализирање на воспитните цели, имаат социоемоционалната клима и квалитетот на воспоставената комуникација (Колонцовски, 2002: 73). Во таа смисла, ќе се обидеме да ги објасниме суштинските карактеристики на комуникацијата во наставата, како и да ги нагласиме аспектите на успешната комуникација, без која не може ефикасно да се реализираат целите на воспитно-образовниот процес, односно не може да стане збор за успешно поучување и учење во наставата.

Во стручната литература дадени се бројни дефиниции на поимот комуникација кои во проучувањето на проблемот пристапуваат од различен аспект. Во наједноставна смисла, под поимот комуникација се подразбира заедништво, општење, соопштување. Овој поим би можеле да го сфатиме и како процес во кој се разменуваат идеи, мисли, знаење и многу други информации (Мијановиќ, 2004: 236). Според одредени автори, комуникацијата е механизам со чија помош се создаваат и се развиваат односите меѓу луѓето (Rot, 2004: 30). Тој механизам во себе ги вклучува сите симболи на духот, средствата за нивно пренесување низ просторот и нивното одржување низ времето. Комуникацијата е, пред сè, втемелена во човечкиот живот, а наставното искуство е составен дел на креативно-духовната и сознајната надградба (Цветковиќ, 2004: 255).

Етимолошки овој поим упатува на интеракцијата, координацијата и кооперацијата меѓу поединците и, во тој контекст, под комуникација се подразбира свесно насочена активност на индивидуите кон усогласените и однапред дефинирани цели на групата врз која воспитно-образовно се дејствува или влијае. Оваа дефиниција е посебно прифатлива од аспект на наставниот процес, во кој наставникот му помага на ученикот да формира значења, да развие ставови и да создаде уверувања. Во таа смисла, целокупниот воспитно-образовен процес, всушност, е еден сложен комуникациски процес во кој, на различни нивоа, се разменуваат огромен број информации чија цел е да предизвикаат извесна промена кај учесниците на кои тие информации им се упатени. Според Богнар и Матијевиќ (Bognar, Matijević, 1993: 257), темелот на воспитно-образовната комуникација е вербалната комуникација чиј контакт се воспоставува преку посредно и непосредно изговорени и напишани зборови. Рот (2004: 14) ја образложува комуникацијата како однос меѓу единките со помош на знаци кои имаат сигнификантна или репрезентативна и експресивна функција, притоа тој нагласува дека процесот на комуницирање првенствено се заснова на знаците, зборовите и комбинациите на зборовите од говорот, како и на пишуваниот текст. Меѓутоа, во комуникацијата карактеристични се и сигналите кои се израз на одредена

внатрешна состојба на организмот или, пак, се одраз на некои релативно трајни особини на поединецот и се јавуваат спонтано како ненамерни манифестации и експресији на состојбата на организмот. Според него, токму на овие две главни функции на знаците се заснова процесот на комуницирање со единствена цел, пренесување и за размена на информации. Во оваа насока, Богнар и Матијевиќ (Bognar, Matijević, 1993: 258) ќе додадат дека невербалната порака често се јавува како придружен, паразитарен фактор кој противречи на говорната порака, што не ја прави помалку значајна, посебно поради фактот што невербалните пораки се израз на интерперсоналните ставови тесно поврзани со емотивните доживувања. Невербалните изрази се силни и, бидејќи се помалку контролирани, поотворено зборуваат за личноста која ги манифестира (Bratanić, 1993: 94).

Воспоставените социјални односи, наставник – ученик, наставник (предавач) –аудиториум, наставник – група, наставник – наставно средство – ученик, укажуваат на карактерот на комуникацијата и на заемната интеракција помеѓу наставникот и учениците во наставата и токму од познавањето на овие односи ќе зависи успешноста на комуникацијата во воспитно-образовниот процес. Притоа, мошне значајно е што денес, примената на техничко-технолошките средства и улогата на масовните медиуми, се сè поприсутни во наставата, при што современите технички средства им овозможуваат на учениците самостојно да учат, да откриваат и да истражуваат, а наставникот има улога да им дава инструкции и насоки, да ги поттикнува, да ги коригира и да ја контролира комуникацијата на релација ученик – медиум – ученик. Примената на новата образовна технологија ја прави комуникацијата во наставата многу поразновидна и посложена (Janusheva, Pejčinovska, 2011: 446–447).

Многубројните педагошки и психолошки испитувања на оваа проблематика се засновани на достигнуањата и сфаќањата на хуманистичките теории (Havelka, 2000: 107) за воспитанието и образованието на личноста. Имено, тие ја објаснуваат суштината на воспитно-образовниот процес и интеракциските односи врз кои се заснова наставата и процесот на учење во многу подлабока смисла, при што од примарен интерес на ваквиот простап се потребите, интересите и однесувањето на поединците, односно севкупноста на проблемите на личноста, нејзиниот развој, активноста, креативноста, слободниот избор, одговорноста и насоченоста кон поставените цели и вредности. Во таа смисла, сфаќањата на хуманистичките теории се основа не само на комуникацијата помеѓу наставникот и учениците, како и меѓу учениците туку, во многу посуштинска смисла, тие се основата за разбирање на мотивите на учениците што ги рефлектираат нивните потреби, интереси и однесувањето во наставата и во процесот на учење. Значењето на психолошкото гледиште е уште посуштинско бидејќи овие теории првенствено ја уважуваат потребата за самоактуализација, како тенденција на секој поемец да ги реализира сопствените потенцијали и да ја задоволи потребата за личен идентитет кон која тежнее. Како мало појаснување на изнесеното, Вилотијевиќ (Вилотијевиќ, 1999: 304), концизно го истакнува гледиштето на Г. Лафрансоа, кој ги сведува карактеристиките на хуманистичките теории во следниве ставови: во наставата вниманието да биде на развој на мислењето и на чувствата, наместо на настојување учениците да усвојуваат готови знаења; учениците да градат позитивна слика за себе и за личниот идентитет; акцентот во наставата да биде на комуникацијата која ќе подразбира таков однос на наставникот што ќе промовира добри меѓучовечки односи и мирно решавање на конфликтните ситуации; да се откриваат и развиваат личните вредности, и да се тежнее кон себезапознавање и самоактуализација.

Понатамошната анализа на проблемот на истражување повторно во нашиот интерес ги поставува психолошките аспекти и длабоката психолошка обоеност, што,

исто така, биле предмет на интерес на бројни научници меѓу кои и на една од истакнатите истражувачи на овие простори кога се зборува за елементите на микронаставата и за интеракциско-комуникациските аспекти на наставата. Имено, Братаниќ (Bratanić: 1993: 63) посветува големо внимание на важноста од емпатички пристап на наставникот за воспоставување на погодна социоемоционална клима што е неопходен предуслов за позитивни интеракциско-комуникациски односи меѓу сите учесници во наставниот процес. Емпатичкиот пристап првенствено подразбира наставникот да ги уважува и да ги разбира чувствата, потребите и ставовите на поединците, како и потребата за нивна самоактуализација. Емпатијата е сознајно-емоционална способност на поединецот да се постави и да се соживее со положбата на друг и да го согледа светот со негови очи. Тоа ја прави емпатијата многу сложена способност, која ја вклучува како интелектуалната така и афективната сфера на личноста, притоа, во когнитивната сфера вклучува: набљудување на другите личности од нивна гледна точка (со нивни очи); преземање на улогите на другите личности во одредена социјална ситуација; а во афективно-емоционалната компонента вклучува: осетливост кон чувствата на другите; и способност за сочувствување со другите. Оттука, големо значење за социоемоционалната клима (Andrilović, Čudina, 1985: 133) во одделението има емпатичкиот пристап на наставникот кој се заснова на способноста да ги согледа вистинските чувства на учениците, да ја прифати нивната личност, да ги разбере нивните ставови, без притоа да се идентификува во афективната сфера, односно да умее да се стави во положбата на другите, без да го изгуби сопствениот идентитет. Истражувањата недвосмислено покажуваат дека ваквиот пристап е една од најважните претпоставки за воспоставување на успешна комуникација, посебно поради тоа што емпатичката способност на наставникот, согледана низ призмата на социолошката теорија (Bratanić, 1993: 65), доаѓа до израз во комуникацијата ученик –наставник. Во таа смисла, наставникот со цел да ја приспособи комуникацијата на своите ученици, неопходно е со нив да се соживее и да ги пресретне нивните способности и можности за разбирање (Janusheva, Pejchinovska, 2011: 438–439). Впрочем, досегашните истражувања укажуваат дека од големо значење е да се разберат чувствата на учениците во даден момент и адекватно на тоа, да се усклади однесувањето на наставникот, што е барање и очекување од секој наставник во процесот на поучување и учење со своето однесување да покаже почит и разбирање кон потребите на учениците и на таков начин да го поттикне и да го ефектуализира посакуваното однесување. Развиените емпатички способности на наставникот му помагаат да ги открие скриените мотиви во ученичкото однесување и единствено тогаш кога ќе ги открие вистинските мотиви на ученичката личност, всушност, може да се рече дека наставникот го разбрал ученикот, а тоа е предуслов за ефикасно учење (Pejchinovska, Janusheva, Kostadinovska, 2019: 132) и за развој на ученикот во посакуван правец (Janusheva, Pejchinovska, 2009: 298–299).

Научните гледишта, кога станува збор за комуникацијата во наставата, се усогласени околу фактот дека комуникацијата со учениците и комуникацијата меѓу учениците, се одликува со мошне сложена димензија, бидејќи училиштата во кои се изведува процесот на учење и поучување и во кои се одвива целокупното воспитно-образовно влијание, се отворен систем и комплексна социјална институција во која наставникот освен што е поучувач, пренесувач на знаење, воспитувач, поттикнувач итн, е соочен и со социјалните проблеми и односи меѓу учениците, како и со нивните емоционални и други проблеми, за чиешто решавање е неопходна исклучителна комуникациска сензитивност од која, пак, зависат односите меѓу членовите на одделението, а и исходите во процесот на учење (Pejchinovska, Talevski, 2013: 36).

1.2. Карактеристики на надарените ученици

Успешната комуникација меѓу наставникот и учениците, како и успешната комуникација меѓу учениците се основа за разбирање на учениците и на нивните потреби, интереси и однесување што, од своја страна, води до примена на најсоодветни активности за подобрување на постигањата во процесот на учење, кои се однесуваат и на надарените ученици во регуларни одделенија, под претпоставка тие веќе да се откриени. Поголем број автори наведуваат низа посебни карактеристики на надарените ученици за кои треба да се води сметка за да се поттикне нивата активност во насока на задржување и развој на нивното внимание, интересот и ставовите: надарените ученици многу полесно и брзо ги сфаќаат поимите и новите идеи, без да мора да издвојуваат време и голема енергија да ги научат; чувствуваат задоволство во изнаоѓањето нови односи и релации меѓу појавите, процесите и објектите или нови изуми до кои доаѓаат – надарените деца ги гледаат релациите во непосредното и поширокото опкружување, меѓу одредени појави и процеси и односи коишто вршниците и соучениците, а често и возрасните лица не ги забележуваат; имаат екстреман нагон, голема љубопитност, енергија и концентрација – тоа води кон упорно изнаоѓање на нови и нови решенија на ист проблем од нов аспект, нешто што на надарените ученици им е потребно како што им е потребен сонот и задоволувањето на мотивот за храна; имаат многу изразено чувство на идентификација – доколку се чувствуваат прифатени и се чувствуваат добро во сопствената кожа, овие ученици имаат силно чувство на самопочит и доброволно ги користат сопствените вештини за идентификација и емпатично дејствување, но од друга страна доколку се чувствуваат отфрлени, несакани и имаат чувство дека се доживуваат како „чудни“ во средината, тогаш со нивниот капацитет можат да доведат до социјални проблем во училиштето или во средината во која живеат; имаат зголемени перцептивни способности, тоа значи дека надарените деца ги гледаат и доживуваат многу поинтензивно секојдневните настани, појави процеси итн., што често може да биде причина за незадоволство од сопствената работа и за потреба од охрабрување од средината; дивергентно размислуваат (Јанушева, Пејчиновска, 2009: 296–297).

1.3. Значајни аспекти во комуникацијата меѓу наставникот и учениците во насока на ефектуирање на нивните постигања

За да се обезбеди успешна комуникација и позитивна социоемоционална клима во одделението неопходно е да се исполнат условите кои се поврзани не само со природата на содржините што се соопштуваат туку и со природата на односите меѓу учесниците во комуникацијата. Во таа смисла, комуникацијата меѓу наставникот и учениците треба да биде осмислена и реализирана во согласност со основните принципи на воспитно-образовната работа, како и во согласност со општите принципи за успешно комуницирање. Наставникот притоа, како искусно, дидактичко-методички и развојно-психолошки компетентно лице, треба да обезбеди добра интеракциско-комуникациска атмосфера за успешно реализирање на активностите. Во таа насока, во продолжение ќе бидат истакнати аспектите за успешна комуникација меѓу наставникот и учениците во одделението.

Од содржинска гледна точка, еден од најзначајните аспекти на комуникацијата е придавање на исто значење на зборовите што се основни носители на содржините. Пораките кои наставникот ги испраќа треба да одговараат на можностите и на знаците со кои располагаат учениците. Тешкотии настануваат кога се употребуваат различни зборови за исто значење, или, пак, при употреба на исти

зборови на кои им се придава различно значење. Пораката што ја испраќа наставникот треба да биде педагошки заснована, јасно артикулирана и правилно нагласена, а тоа значи да биде недвосмислена, прецизна, разбирлива, за да не доведе до дилеми, конфузија, недоразбирање и до негативни реакции кај учениците.

Истражувањата во областа се мошне јасни во поглед на следниот аспект, а тоа е, за да се воспостави успешна комуникациска врска меѓу наставникот и учениците, неопходно е релацијата да се заснова на добри меѓучовечки односи. Меѓутоа, веднаш се поставува прашањето за односот кој е, всушност, навистина добар, притоа, јасно е дека добриот однос меѓу наставникот и учениците не ги исклучува конфликтните ситуации, туку напротив, добриот однос создава можност за појава и на конфликти. Соодветно на тоа, добар меѓучовечки однос не е оној во кој воопшто нема конфликтни ситуации, туку оној кој конфликтите ги решава на адекватен начин (Janusheva, Pejchinovska, 2011: 447 – 448).

Понатаму, развиената емпатичка способност на наставникот, за која мошне јасно зборуваме и претходно, е еден од неопходните услови за воспоставување на успешна комуникација во наставата. Имено, емпатичката способност на наставникот и неговиот емпатички пристап се неопходни за развојот на емпатијата и кај учениците, бидејќи емпатичниот наставник успева да ги открие мотивите на учениците и овозможува нивно оптимално задоволување. Така, наставникот пристапувајќи емпатично со учениците, треба да воспостави позитивна комуникација и кај нив да предизвика пријатни чувства, да ја задоволи потребата за истакнување, да им овозможи да постигнуваат успех, да ја задоволи потребата за прифаќање и признавање во групата, да обезбеди место и положба во неа, да ја задоволи потребата за супериорност и да обезбеди развој на самодовербата. Притоа, наставникот треба што почесто во меѓусебната интеракција да ги поттикнува учениците да зборуваат за своите чувства, да ги открие нивните желби, мотиви и што е особено важно, да знае да ги слуша учениците, како и да создаде безбедна и пријатна средина и клима за работа. Сознанијата од испитувања во оваа област овозможува да се констатира дека во училишта во кои и учениците се ангажирани во активности за развивање и промоција на емпатијата, општиот успех е многу подобар. Техниките со конкретни активности, преку кои емпатичниот наставник ќе им помогне на учениците подобро да ги разберат сопствените чувства, а на тој начин подобро да можат да ги разберат чувствата на другите, се разновидни (Janusheva, Pejchinovska, 2011: 439 – 443). Овој аспект е мошне специфичен кога во одделението има надарени ученици, што произлегува од веќе истакнатото силно изразеното чувство за идентификација, како една од особините на личноста на надарените ученици. Така, овие ученици ако се чувствуваат прифатени од наставникот и од групата и доколку таквата припадност е проследена со пријатно чувство (се чувствуваат добро во сопствената кожа), тогаш имаат силно чувство на самопочит и доброволно ги користат сопствените вештини за идентификација и емпатично дејствување, но од друга страна доколку се чувствуваат отфрлени, несакани и имаат чувство дека се доживуваат како „чудни“ во средината, со својот капацитет можат да доведат до социјални проблем во училиштето или во средината во која живеат (Јанушева, Пејчиновска, 2009: 297).

Следен аспект за воспоставување на успешна комуникација е кога наставникот овозможува учениците да доживеат успех во учењето затоа што успехот доведува до нов успех. Во овој случај, наставникот треба активностите да ги приспособува на индивидуалните способности и на можностите на секој ученик, обрнувајќи особено внимание на надарените ученици. Тука многу е важно надарените ученици да почувствуваат дека наставникот им е наклонет и сака да им помогне, и дека нивните постигнувања и успеси го развеселуваат. Прифаќањето на учениците од

страна на наставникот е важно, но не е доволен услов за нивно приспособување во училиштето. На надарените ученици им е потребно прифаќање од страна на вршниците. На таков начин, учениците се потврдуваат и им се дава можност да ги афирмираат своите способности, а наставникот континуирано придонесува за подобрување на нивните постигања (Јанушева, Пејчиновска, 2009: 297).

Вниманието на истражувачите на оваа проблематика е кон важноста од педагошки артикулирана и високоетична комуникација на наставникот со учениците. Според тоа, наставникот, треба да избегнува строго формален, службен, ладен однос и однос на незаинтересираност кон учениците. Притоа, педагошкиот однос секогаш е продуктивен и во него ученикот е прифатен и разбран од наставникот, а е почитувана и неговата личност.

Меѓусебната доверба е следен значаен аспект што детерминира дали комуникацијата меѓу наставникот и ученикот ќе биде успешна. Без заемна доверба, нема вистински меѓучовечки однос и соодветно на тоа, кога изостанува довербата, не може да стане збор за хумана комуникација. Поттиците, залагањето, разбирањето и интересот за проблемите, успехите, напредокот, развојот, судбината и иднината на ученикот, како и прифаќањето на ученикот како рамноправен партнер во комуникацијата со посебно почитување на неговите потреби, мисли, чувства, интереси, вредности и сл., го подобруваат квалитетот на комуникацијата (Janusheva, Pejchinovska, 2011: 447 – 448).

Од прегледот на спроведените истражувања и сеопфатните анализи на проблемот, очигледно е дека вниманието како на домашните така и на странските истражувачи е насочено кон прецизирање на влијанието на релевантните аспекти што водат кон успешна комуникација и кон позитивни социоемоционални односи. Притоа, емпатичкиот однос, позитивната социоемоционална клима во училишната, меѓусебната доверба, поткрепувањето на резултатите (Janusheva, Pejchinovska, Kostadinovska, 2016: 126–127) развојот на самодовербата итн., од една страна и карактеристиките на комуникацијата од друга страна, ја детерминираат успешноста на воспитно-образовното влијание и на процесот на учење.

Методолошка рамка

Целта на трудот е да укаже дека успешната комуникација во наставата и успехот на учениците во процесот на учење се во тесна корелација.

Истражувањето на вака поставениот проблем е емпириско со дескриптивен карактер. Квалитативните методи применети за истражување на поставениот проблем се: недириективно интервју со наставниците и испитување на нивните ставови во однос на социо-емоционалната клима во одделението во поглед на аспектите кои водат кон успешна комуникација меѓу наставникот и учениците. Единиците на примерокот кои се намерно избрани ги сочинуваат одделенски заедници во кои се реализира активна настава и во кои се имплементирани барем два проекти за активно вклучување на учениците во процесот на учење. Намерно избраниот примерок го сочинуваат основни училишта и испитаници од основните училишта кои се интервјуираат, и тоа: 6 основни училишта од целата територија на Република Македонија во кои се интервјуирани 50 наставници од прво до петто одделение.

Резултати и дискусија

Во дискусијата на резултатите од истражувањето поаѓаме од претпоставката дека воспоставената успешна комуникација меѓу наставникот и учениците го

одредува квалитет на постигнатиот успех и напредокот на учениците во воспитно-образовниот процес и во наставата. Од наведените ставови на микропедагозите кои се занимаваат со истражување на оваа проблематика, мошне извесна е констатацијата дека начинот на којшто се предава наставното градиво и начинот на кој се учи и работи се доста важни, а можеби, во одредени ситуации, и поважни од вредноста на содржина што се изучува. Притоа, е значајно какви се односите помеѓу наставникот и учениците, меѓу учениците, како и каква е социјалната и емоционалната клима во одделението и во училиштето.

Врз основа на добиените резултати од недирективно интервју со наставниците, како и преку анализата на нивните ставови во однос на социоемоционалната клима во одделението, основни претпоставки на успешната комуникација во воспитно-образовниот процес и во наставата се сметаат: правилно интерпретирање и разбирање на пораките меѓу наставникот и учениците; влијание врз ставовите на учениците на доброволна основа и задоволство од комуницијата; и збогатување на односите и поттикнување на активност врз таа основа. Овие карактеристики на успешната комуникација се во согласност и со ставовите и мислењата на Братаниќ (1993), Андриловиќ и Чудина (1985) и Даниловиќ (1998).

Претпоставка за успешна комуникација е меѓусебното разбирање што се однесува на прецизно и недвосмислено восприемање на содржината презентирана од наставникот и нејзино интерпретирање и разбирање од учениците. Во таа смисла, најголемиот број од исказите на наставниците во недирективното интервју се во корелација со констатацијата дека причина за отежната комуникација меѓу наставникот и ученикот често се ситуациите во кои зборовите, кои се носители на обработуваната содржина, имаат различно значење за учениците. Понатаму, скоро сите наставници се согласни дека ситуациите од ваков карактер ќе се надминат единствено преку тенденцијата пораката да се толкува онолку пати колку што е неопходно, додека не се утврди дека ученикот и наставникот ја протолкувале на ист начин. Наставниците се согласни со констатацијата дека комуникацијата е успешна единствено доколку учесниците во таа комуникација ја протолкувале пораката на ист начин. Во вакви ситуации многу е важно поимите и изразите да се користат со точно, недвосмислено значење и притоа да се поаѓа од искуството и когнитивната зрелост на учениците.

Задоволството од комуникацијата првенствено се однесува на емоционалното доживување при комуницирањето. Во таа смисла, интервјуираните наставници во најголема мера го нагласуваат влијанието на чувствата врз ставовите во меѓусебните односи и во комуникацијата. Кон оние со кои се воспоставува комуникацијата може да се јават симпатии, антипатии, наклоност, љубов итн. Притоа, пожелно е да се развијат позитивни ставови, кои го детерминираат односот кон појавите и ситуациите, односно од ставовите зависи дали извесна ситуација учениците ќе ја оценат позитивно или негативно, дали ќе ја прифатат или не. Притоа, наставниците ја потврдуваат нашата претпоставка дека многу важно е ставовите во комуникацијата да се засновани на задоволство, затоа што наклоноста или ненаклоноста на ученикот ја одредува интерпретацијата на обработуваните содржини, а со тоа и комуникацијата. Ако ученикот кон некого чувствува наклоност и љубов, позитивно ќе ги интерпретира неговите постапки, или обратно, ако нечији постапки ги смета за лоши и нељубезни, тогаш и интерпретација ќе биде сведена на злонамерност. Во вакви ситуации комуникациските способности на наставникот имаат примарна улога. Тој ги балансира, ги уважува и ги промовира интеракциско-комуникациските односи меѓу учениците и им дава еднаква можност да се вклучат активно во наставниот процес, а притоа води сметка за нивните интереси, желби и афинитети. Оваа задача на

наставникот ни малку не е лесна и, и покрај комуникациската умешност, стручната подготовка и педагошко-психолошката подготвеност, наставникот треба да биде емпатичар и компетентна личност, која ќе ги промовира меѓучовечките односи во одделението и ќе влијае врз ставовите и постигањата на учениците (Pejchinovska, 2011: 670).

Ставовите на интервјуираните наставници беа едногласни и во поглед на тоа дека доколку изостане задоволството од меѓусебната комуникација, тоа негативно ќе се одрази врз врската со содржините и врз можноста да влијаат на ставовите на учениците, како и понатаму со идните постапки да влијаат врз збогатување на меѓусебните односи. Така, позитивните ставовите на учениците, што се во основата на меѓусебните односи во комуникацискиот процес, може да се развијат единствено доколку постојат позитивни чувства, меѓусебна наклоност и симпатии.

Важна претпоставка за успешна комуникација во наставниот процес и услов за позитивната социоемоционална клима во одделението е активноста на учениците. Сите наставници едногласно истакнаа дека учењето е резултат на активноста на ученикот кој е мотивиран и треба да се тежнее кон развој на интринзичната мотивација што доаѓа од внатрешната потреба за сознавање и претставува суштински двигател на активноста на ученикот. Во ваков случај со мотивацијата е поврзан и интересот на учениците кон учењето, како и со задоволството да доаѓаат во училиште. Ставовите на наставниците ја поткрепуваат тезата дека треба да се внимава на интересите на личноста која учи, што е суштината на интринзичната мотивација, преку нивно запознавање со вредноста, користа и применливоста на она што се учи, што е во согласност и со истражувањата на Даниловиќ (1998), Андриловиќ и Чудина (1985) и др. Така, интересот ја олеснува концентрацијата и вниманието и предизвикува истрајност во работата. Интересот кај учениците за наставните содржини полесно се развива доколку учениците почувствуваат успех, односно ако нивните постигнувања добијат соодветна поддршка. Интересите не се трајно дадени и непроменливи, на нив може да се влијае и голема е улогата на наставникот при нивното менување, развивање и контролирање. Интересите постојано се прошируваат, а тоа е поврзано со учењето кое, всушност, никогаш не завршува зашто човек никогаш не знае доволно за областа што го интересира и затоа постојано учи и се радува. Учениците ќе бидат мотивирани за работа и учење доколку ја знаат вредноста и користа од она што го учат (Danilović, 1998: 171). Секое учење започнува со намера, подготвеност, желба да се совлада нешто, да се сознае нешто ново за да се постигне поставената цел. Ученикот треба да знае зошто учи и што треба да научи, односно да има точно поставена цел кон чиешто остварување ќе се стреми. Притоа треба да биде поддржан, поттикнат од страна на наставникот кој треба да го иницира неговиот интерес и да го мотивира ученикот за свесно учење. Одлучувачка улога во поставувањето на намерата за учење имаат мотивацијата и интересот (Јанушева, Пејчиновска, 2009: 298–299).

Понатаму, анализата на одговорите од недирективното интервју ги потврдува следните претпоставки за успешна комуникација во наставата, и тоа: наставникот кај учениците преку позитивна комуникација предизвикува пријатни чувства и ја задоволува потребата за истакнување; овозможува учениците да постигнат успех; ја задоволува потребата за прифаќање и признавање во групата; обезбедува место и положба во неа; ја задоволува потребата за супериорност; и обезбедува развој на самовербата.

Ставовите и мислењата на наставниците во однос на првата претпоставка ја поврзуваат позитивната комуникација меѓу наставникот и учениците и предизвиканите пријатни чувства кај учениците и го афирмираат значењето на

вербалните критики од наставникот дадени како пофалба, одобрување, истакнување и сл., кои, во голема мера, се одраз на интересот и наклоноста на наставникот кон учениците. Притоа, резултатите укажуваат на различното влијание на поттикнувачите врз различни ученици, поради што од особено значење е индивидуалниот пристап и доброто познавање на карактеристиките на секој ученик. Тоа е во согласност со ставовите на Андриловиќ и Чудина (1987) според кои на учениците кои се способни и солидни, доколку не извршат некоја задача, подобро ќе влијае добро избран прекор бидејќи кај нив ќе предизвика чувство од кое ќе сакаат да се ослободат, а додека кај ученикот кој е работлив, но со просечни способности повеќе ќе користат пораките со кои се искажува поддржување, коригирање, укажување и сл. Понатаму, наставникот треба посебно да внимава на учениците кои се интровертни, да ги поткрепува со пофалби и награди со цел да стекнат доверба во сопствените можности, а притоа да ги избегнува казната и прекорот кои во случај на неуспех го загрозуваат самопочитувањето на ученикот, кој поради страв од повторен неуспех може никогаш да не покаже активност во наставата, а долгорочно кај него може да се формира комплекс на помала вредност. Затоа, интровертните ученици треба позитивно да се поткрепуваат зашто на таков начин се зајакнува самодовербата во сопствените способности и преку позитивните коментари им се дава можност за самопотврдување. Токму поради сето ова што е наведено, пораката и комуникацијата со учениците треба да биде индивидуализирана и соодветна на секој ученик.

Исто така, ставовите на наставниците и останати бројни истражувања го потврдуваат фактот дека учениците различно оценуваат пораки од различни наставници, што, во голема мера, зависи од авторитетот на наставникот, кој се заснова како на неговата компетентност така и на неговиот однос спрема учениците (почитување на нивната личност, познавање на нивните потреби итн.). Меѓу останатите истражувања се истакнува тоа на Пејџ (година, во Ѓорђевиќ, 2004: 79–80) за ефектите кои ги имаат коментарите и забелешките од наставникот врз постигнатиот успех на учениците. Така Пејџ поттиците ги категоризира во следните групи: општи забелешки и коментари од страна на наставникот, специфични коментари и група во која изостануваат коментарите. По првото тестирање, во групата во која учениците се запознати со резултатите направено е повторно тестирање со цел да се утврди влијанието на коментарот од наставникот. Притоа, учениците не се запознати со целта на тестирањето и ретестирањето. Утврдено е дека коментарите кои содржеле општи пофалби и одобрување, доведуваат до подобри општи резултати и го зголемуваат успехот на учениците во повторното тестирање, за разлика од учениците на кои по првото тестирање не им се дадени никакви коментари за постигнатиот успех. Понатаму, и кратките коментари за постигнувањата на првиот тест доведуваат до подобар успех при повторното тестирање на тестовите за знаење (Ѓорђевиќ, 2004: 79–80).

Нашето истражување ја потврдува претпоставката дека известувањето на учениците за резултатите од сопствениот труд, било во вид на оценка или како слободен коментар, е посебно важно и на таков начин, преку соодветно повратна информација (ПИ), тие се охрабрени за постигнување на подобри резултати во учењето и во воспитно-образовниот процес воопшто (Пејчиновска, 2011).

Исказите од недирективното интервју со наставниците едногласно потврдуваат дека ефективната ПИ му помага на ученикот да ги согледа добрите страни на сопственото учење и напредок, да ја согледа разликата меѓу планираната и реализираната цел, да ги спознае сопствените слабости и причините за нив, му дава насока како да ги надмине уочените слабости и пропусти во знаењето, му овозможува самостојност во учењето и самостојно вреднување на постигањата и поставување на

соодветно ниво на постигања и, што е многу важно, го мотивира ученикот за понатамошно учење. Исто така, во најголема мера, овие искази се согласуваат со нашата претпоставка дека ефективната ПИ не прави споредба меѓу учениците и поаѓа од целите на наставата, потоа дека ефикасната и ефективната ПИ е корективна и вклучува конкретни постапки и насоки кои им овозможуваат на учениците навремено да го подобрат постигнувањето. Ефективната ПИ е навремена и се дава за да им биде корисна на учениците додека тие сè уште се засегнати со резултатите и додека сè уште работат на одреден проблем, кај кој, благодарение на ПИ ќе можат да коригираат одредени грешки и да ги расчистат постојните дилеми. Ефективната ПИ е индивидуализирана и поаѓа од индивидуалните карактеристики на учениците, (Пејчиновска, 2011).

Ставовите на наставниците во однос поволната училишна клима (Andrilović, Ćudina, 1985: 133)¹ и аспектите на емоционалната атмосфера во училишната клима подразбира топлина и поткрепа, меѓусебно прифаќање, емпатичност на учесниците во наставата, како и од аспект на социјалната атмосфера што опфаќа поддржување и почитување на идеи и мислења, толеранција, односи на еднаквост, права на одлучување и преземање на иницијативи и сл., ја поткрепуваат претпоставката дека таа најмногу зависи од наставникот и неговата компетентноста, стручната подготвеност, развиената емпатичка способност, како и од познавањето на педагошката и психолошката проблематика. Овие компетенции треба да му овозможат на наставникот најсоодветно да ги избира методите на работа, да ја промовира колаборативната работа со афирмирање на меѓучовечките односи и со уважување на личноста на учениците, да обезбеди самореализација на нивната личност и сл. Пред сè, личноста на наставникот треба да ја обележуваат следните особини: доверливост, отвореност и искреност, толерантност, правдољубивост итн. Понатаму, значајно е неговото знаење за тоа кое однесување дава добри образовни и воспитни резултати и неговите умења и вештини за достигнување на оптимални воспитно-образовни резултати, како и неговата лична филозофија во врска со тоа кои воспитно-образовни цели сака да ги постигне со својата работа.

Анализата на ставовите на наставниците во однос на исказите од интервјуто го поткрепуваат фактот дека создадената позитивна психолошка клима во одделението е еден од значајните услови и критериуми за успешна комуникација помеѓу наставникот и ученикот. Се утврдува дека добрите односи во одделението зависат од способностите на наставникот да воспостави добар однос со учениците, прифаќајќи ги емоционално, како и од неговите способности да биде во состојба да ги разбере потребите и проблемите на сите ученици. Личните особини на наставникот, неговите шеми и вредности и неговиот темперамент, во голема мера, го одредуваат квалитетот на искуството кое учениците го стекнуваат во одделението (Ђорђевић, 2004: 81).

Социјалната клима во одделението се создава преку општата атмосфера која владее во училиштето и зависи од начинот на кој функционира целокупната организација на работата, како и од начинот на кој наставниците меѓусебно комуницираат. Треба да се има предвид дека климата во одделението и комуникацијата која се одвива во него се најважен фактор за социјализација на учениците во училиштето. Треба да се нагласи дека добрата клима во одделението е

¹ Климата во училишната опфаќа четири димензии и тоа: емоционалната атмосфера; социјалната атмосфера; интеракција наставник – ученик од што зависи природата на комуникацијата; и напреварувачка атмосфера или атмосфера на соработка, в. Janusheva, Pejchinovska, (2011).

резултат на свесниот напор на наставникот и на учениците. Истражувањата укажуваат на тоа дека однесувањето на наставникот се рефлектира на однесувањето на членовите на одделението. На пример, доминантното однесување на наставникот се гледа и меѓу членовите на одделението.

Понатаму она на што треба да се обрне внимание, а што се согледа преку истражувањето е пријателскиот однос на учениците со наставникот и пријателскиот однос меѓу учениците, со посебен осврт кон надарени ученици во одделението. Во таа смисла, меѓучовечките односи претставуваат значаен предуслов за поучување и за развој на личноста на сите учениците на сите нивоа. Добрите и топли односи на заемно прифаќање, решавањето на конфликтните ситуации по мирен пат, водењето на грижа за чувствата и уважувањето на ставовите на учениците се битни предуслови за воспоставување на заемна доверба, почитување и мошне значајни предуслови за развој и унапредување на емпатичноста и чувствителноста на учениците. Притоа, наставникот го одредува степенот на заемно дејствување и соработка.

Ставовите на наставниците ја потврдуваат и претпоставката дека од голема важност е наставникот да стане модел за идентификација за однесувањето на учениците. Тоа ќе овозможи тие, посебно надарените ученици, да ги прифатат нормите, вредностите и облиците на однесување на својот наставник или на друга личност. Притоа, наставникот како пример може да го користи сопственото однесување, но и однесувањето на повозрасните ученици, а не е исклучена и можноста тој да користи стории со ликови од литературата или со непосредни примери од реалниот живот, кои бараат емпатичко дејствување и чувствување и чии постапки можат да послужат како модел за идентификација. Ваквото поучување мора мошне уметно да се води, при што учениците треба самостојно да ги изградуваат своите гледишта и ставови, а наставникот заедно со учениците може да врши анализа на исправноста на однесувањето на моделите и на причините поради кои се донесуваат судовите во дадените ситуации (Pejchinovska, 2011: 671–672).

Од горенаведените фактори, прикажани во неколку категории во голема мера, зависи успешноста на комуникацијата која, пак, е основа за унапредување на постигањата на учениците во наставниот процес. Во таа смисла за да ја исполнат својата функција на вистински воспитно-образовни институции, училиштата мора континуирано да ја промовираат и да ја подобруваат комуникацијата меѓу сите инволвирани сегменти.

Заклучок

Како што може да се согледа интеракциско-комуникациските односи се основата на воспитно-образовниот процес и на наставата кои се остваруваат преку меѓучовечка комуникација со основна цел целосен развој на личноста на ученикот. Притоа, од успешноста на комуникацијата, во голема мера, ќе зависи ефектот од остварувањето на оваа цел. Не може да се замисли какво било влијание и позитивно насочување на учениците кое треба да доведе до посакувани промени во нивното однесување, без позитивна интеракција и комуникација. Претпоставките кои водат до успешна комуникација (емпатичкиот однос на наставникот, создавање позитивна емоционална и социјална клима во училиницата, меѓусебна доверба, поткрепување на резултатите, развој на самовербата, можност за самоактуализација и признавање во групата итн.), потоа водење сметка за спецификите на комуникацијата, во голема мера, ја детерминираат успешноста на учењето и поучувањето. Успешната комуникација овозможува успешно влијание врз учениците и постигнување на саканите промени преку поттикнување на активноста за учење, преку развивање на

социјални вештини за соработка и сл., додека односите на интеракција меѓу наставникот и учениците, како и меѓу учениците од кои зависи социјалната и емоционалната клима во училиштето и училицата, се во основата која води кон успешно учење и поучување. Погодната социоемоционална клима во регуларните одделенија, отсликана низ позитивните социјални и емоционални односи меѓу наставникот и учениците овозможува поголема ефективност во примената на одредени активности и техники во стимулацијата на учењето и развојот и кај надарените ученици. Така од голема важност се: пријателскиот однос на учениците со наставникот, пријателскиот однос меѓу самите ученици, развојот на емпатичноста, зголемувањето на соработката, наставникот да биде модел со кој учениците ќе се идентификуваат итн.

Во таа смисла, наставникот е основниот и многу важен чинител на успешната комуникација во наставата и од неговата личност, компетеност, професионалност и мотивираност зависи иницирањето и осмислувањето на успешното комуницирање со учениците, што од своја страна, пак, придонесува континуирано да се унапредуваат постигањата на учениците. Истражувањето покажува дека наставникот е клучната личност и основен фактор кој со своите лични контакти, воспоставената интеракција, создавањето на соодветна социјална и емоционална клима во училицата, со правилниот избор на наставните содржини и нивното дидактичко-методичко моделирање, со соодветното оценување и ефективна и квалитетна повратна информација, со своите интелектуални и морални способности, зрелост и поглед на свет, со својата развиена емпатичка способност и однос на доверба и разбирање, успева да допре до секој ученик, обезбедувајќи, притоа, оптимален развој и формирање на неговата личност (физички, интелектуален, социјален, морален...).

Библиографија

Andrilović, V., Čudina, M. (1985). *Psihologija učenja i nastave*, Školska knjiga, Zagreb, 66 – 133.

Andrilović, V. Čudina M. (1987). *Osnove opce i razvojne psihologije*, Školska knjiga, Zagreb: 62 – 67.

Bognar, L., Matijević, M. (1993). *Didaktika*, Školska knjiga, Zagreb, 257 – 258.

Bratanić, M. (1993). *Mikropedagogija: interakcijsko-komunikacijski aspekt odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 63–94.

Цветковић, Н. (2004). „Важност комуникација у савременом образовном процесу“, во: *Комуникација и медији у савременој настави*, Учитељски факултет у Јагодину, Јагодина, 255.

Danilović M. (1998). *Tehnologija učenja i nastave*, Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 164.

Havelka, N. (2000). *Učenik i nastavnik u obrazovnom procesu*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 107.

Јанушева, В., Пејчиновска, М. (2009). *Мотивирање на надарените ученици*. Универзитет *Св. Климент Охридски*, Зборник од првата меѓународна научна конференција: *Надарените и талентираните креатори на прогресот (теорија и практика)*, Битола – Охрид, том 2: 295 – 302.

Janusheva, V., Pejchinovska, M. (2011). *The Teacher – a Successful Communicator and Promoter of the Students Achievements*, *Int'l Journal of Arts & Sciences (IJAS) Conference*, Gottenheim, Germany, published in the Scientific Journal: *Int'l Journal of Arts & Sciences CD-Rom*. ISSN: 1944-6934: 4(16): 437 – 449.

Janusheva, V., Pejchinovska, M., Kostadinovska, B. (2016). *The Motivational Function of the Grade*, published in the Scientific Journal: *The Online Journal of New Horizons in Education (TOJNED)*, Vol. 6, Issue 2, ISSN: 2146-7374: 124 –129.

Колонцовски, Б. (2002). *Ученикот во наставата по природа*, Факултет за учители и воспитувачи, Битола, 73.

Мијановиќ, Н. (2004). „Улога комуникације у процесу организирања современих наставе и учења“, во: *Комуникација и медији у современој настави*, Училишки факултет у Јагодини, Јагодина, 236.

Пејчиновска, М. (2011). *Мотивационата функција на повратната информација во наставата по ЗО, природа, општество и подобрувањето на успехот на учениците*, CD од националната конференција со меѓународно учество: *Оценување за учење во 21 век*, Охрид.

Pejchinovska, M. (2011). *The Suitable Climate in Regular Classes and the Moral Sensitivity of Gifted Students*, in the Book of Proceedings of the International Scientific Conference: *Giftedness and Morality, 17th Round Table*, Vršac, Serbia: ISBN 978-86-7372-148-4, 17 (2012): 668 – 673.

Pejchinovska, M., Talevski, D. J. (2013). *Pupils' Activities and Learning Process Effects*, Journal of International Scientific Publications: *Educational Alternatives*, Vol. 11, Part 2, ISSN 1313-2571: 33 – 43, презентираан на: *The 4th International Conference Education, Research & Development*, Sunny Beach, Bulgaria.

Pejchinovska, M., Janusheva, V., Kostadinovska, B. (2019). *Significance of Students' Activities for the Learning Process, Qualitative Analysis in Primary Education in Republic of Macedonia*, Journal for Educators, Teachers and Trainers, ISSN: 1989–9572.

Рот Н. (2004) *Знакови и значења*, Плато, Београд, 14.

Вилоотијевиќ, М. (1999). *Дидактички теорије и теорије учења*, Научна књига, Београд, 304.

Ђорђевиќ, Б. (2004). „Претпоставке за успешне комуникације и примена медија у современој настави“, во: *Комуникација и медији у современој настави*, Училишки факултет у Јагодини, Јагодина, 79–82.